

VEGYES KÖZLEMÉNYEK.

Változások a Magyar Nemzeti Múzeum könyvtárában. A vallás- és közoktatásügyi miniszter dr. *Csuday Jenő* premontrei kanonokot, a múzeumi könyvtár segédőrét, a budapesti VI. ker. állami főreáliskolához a történelem és földrajz tanárává, *Kereszty István* múzeumi segédet pedig, a hírlap-könyvtárhoz való beosztása megtartása mellett, múzeumi segédőrré nevezte ki.

Múzeumi könyvtári tisztviselők tanulmányúton. Dr. *Fejérváry László* igazgató-őr f. évi július és augusztus hónapokban a herceg Batthyányak körmendi, és a gr. Erdődyek vörösvári levéltárában s a veszprémi püspöki levéltárban folytatta az Árpád-kor diplomatikája és a Zsigmond-kori oklevéltár érdekében kutatásait. Dr. *Sebestyén Gyula* a múzeumi utazási alap segítségével a bécsi, salzburgi, müncheni, erlangeni, jenai, weimari, göttingai, wolfenbütteli, berlini, lipcsei, drezdai és prágai könyvtárakat kereste fel s kiváló figyelmet fordított a kéziratok katalogus-rendszerének tanulmányozására. Dr. *Erdélyi Pál* németországi útjában a müncheni, lipcsei, drezdai és berlini könyvtárak tanulmányozását tűzte ki feladatául. E tanulmányi utak eredményeiről mindannyian a Magyar Könyv-Szemlében fognak beszámolni.

Nemzetközi kiállítások. Az idei *milanoi országos kiállítás* egyik nevezetességét képezi a grafikus művészetek bizottsága által rendezett nemzetközi hírlap-kiállítás, mely a világ összes hírlapjait mutatja be a legrégebbi időktől kezdve a legújabb korig. E kiállítás programja a következőket öleli fel: 1. Történelmi osztály; tartalmazza a XIX. század előtt megjelent összes hírlapok egyes példányait. 2. Politikai osztály, államok szerint rendezve. 3. Humorisztikus lapok. 4. Vallásos lapok. 5. Illusztrált lapok. 6. Tudományos lapok és folyóiratok. 7. Technikai lapok. 8. Művészeti lapok. 9. Vegyes lapok: gyorsírási-, fűrdői-, vendéglői újságok, sport-, divat-közlönyök stb. 10. Bibliografia. Az *antwerpeni nemzetközi kiállításon* a könyvnyomtatás fejlődése és Hollandia könyvtári és könyvnyomtatási viszonyai vannak nagyszabású csoportokban feltüntetve. *Lipcseben* pedig az ottani könyvkötő-czéh rendezett augusztus 5—10. napjaiban 350 éves fennállásának évfordulója alkalmából érdekes könyvkötői szakkiállítást.

Anthologia régi magyar nyelvemlékeinkből. A M. Tud. Akadémia Szily Kálmán főtitkár indítványára előfizetés útján egy oly munka kiadásáról gondoskodott, mely régi nyelvemlékeink iránt a figyelmet nagyobb körben lesz hivatva felkölteni. A munka *Nyelvemlékeink a könyvnyomtatás koráig* czímmel már sajtó alatt van s néhány hét múlva remélhetőleg meg is jelenhetik. Szerzője, dr. *Zolnai Gyula* budapesti tanár, a főntebbi czélt egyesíteni óhajtotta azzal, hogy a tulajdonkép anthologia-szerű könyv a nyelvész számára forrásmunka is legyen s azért a magyar könyvnyomtatás koráig, Komjáthi Szent-Pál fordításáig (1533.) terjedő hiteles nyelvemlékekről nemcsak ismertetést, hanem lehetőleg teljes irodalmi repertoriumot is igényszik adni. Különös érdeket adnak a könyvnek a nagy számú és jeles kivitelű facsimilek (fénynyomatok és színnyomatok), melyekből a mű forgatói írásunk-

nak fejlődéséről is képet nyerhetnek. Ilyen hasonmásokat ad a munka a XIII. századból a halotti beszédről, a XIV. századból a köznagsbergi töredékről, a XV. századból: a besztercei és schlägli szöveggyűjteményekről, az Ehrenfeld-Codexről, a bécsi és müncheni kódexről, a német-újvári glosszákrol. Szabács viadaláról (teljes facsimile), Vér András menedékleveléről; a XVI. századból a következő kódexekről: Guary-kódex, Peer-kódex, Nádor-kódex, Margit-Legenda, Czech-kódex (Kinizsi Pálné imádságoskönyve), Jordánszky-kódex, Gyöngyösi-kódex (a Mátyás király haláláról szóló dal teljes facsimiléje), Vitkovics-kódex, Kazinczy-kódex, Erdy-kódex, az érsekújvári-kódex, s ezen kívül az Országos Levéltár és a Magyar Nemzeti Múzeum levéltárának következő érdekes magyar ereklyéiről: Dóczy Ferencz kötelezvénye (1511.), Drágffy Mária asszony keletgyéje (1516.), Verbóczy István előtt kötött békelevel (1523.), Thurzó Elek levele nejéhez (1525.) és Drágffy Jánosnak a mohácsi mezőn kelt végrendelete (1526.). — A műre az előfizetés már lezárattott. Bolti ára 5 ft lesz.

Dévay József könyvtára. A Magyar Könyv-Szemle feladatai közé tartozván a magángyűjtemények ismertetése is, készséggel adunk helyet az alábbi közleménynek, mely egy tudományos-állami tisztviselő könyvtáráról ad tájékoztatást. Dévay József, a m. kir. pénzügyminiszterium tisztviselője, üres idejében a klasszikai filológiával foglalkozik, s 1864-től nagy buzgalommal gyűjti a szakmájába vágó könyveket. Könyvtára 3800 kötetet számlál s a régi klasszikusokon kívül a középkori latinság, a humanizmus és a reformáció irodalma is szépen van benne képviselve; oly eredmény ez. melyről — kisebb rangú állami tisztviselőink szerény javadalmazását tekintve — csakis elismeréssel vehetünk tudomást. E könyvek között több Giuntina, Aldina s Elzevir-kiadáson kívül néhány őnyomatvány is van, ú. m. Diogenes Laertius. Páris, 1475. (Hain 6197); Aeneas Sylvius, De duobus amantibus historia. 1478. (H., 2157); Andreae Ioannes, Super arboribus consanguinitatis. Nürnberg, 1478. (H., 1032); Statii Opera. Velencez, 1494. (H., 14979.) Tartaretus, Explanatio in Petrum Hispanum. Freiburg, 1494. (H., 15334.) és Defensio immunitatis et libertatis ecclesie. H. és év n. (H. 6081.) Mint kiválóan érdekes darabot, meg kell említenünk Alciatus Emblemái 1580-iki kiadásának jegyzetlapokkal ellátott példányát, melynek jegyzetlapjaira az 1603—1606 években a wittenbergi akadémia tanárai és tanulói írtak emléksorokat. Magyar nevet nem találunk ugyan e bejegyzések között, de olvashatatlan írással bejegyzett tulajdonosa 1660-ban Besztercebányán bányabíró és Hont vármegye táblabírája volt. Nem érdektelen az 1733-iki löcsei német kalendárium példánya sem, melynek bejegyzései Pozsony város háztartására vonatkoznak; tulajdonosa, úgy látszik, városi tanácsos volt. Dévay birtokában van egy 1622-iki pozsonyi kézirat is, mely Perlingerisz János pozsonyi polgár árváinak örökségi számadásait tartalmazza. *H. S.*

XVI. századi könyvtáraink történetéhez. A kőszegi plébániának 1535-ben a következő könyvei voltak:

IX stück pergamenein geschriben messpüecher.

V stück getrukt papirin messpüecher.

Ain geschriben pergamenein psalter und ain papirin getrukt psalter.

Zway pergamenein gradual und zwai pergamenein anthiphonar. Auch ain papirer getrukt anthiphonar.

Ain pergamener grosser ordinarium oder messepuoch.

Ain getrukte bibl utrumque testamentum.

Stephani Novi sermones und sentenciarum (*igy*), auf pergamen gechriben.

E jegyzék eredetije a Chernel család iratai közt maradt fenn, s jelenleg a Magyar Történelmi Társulat gyűjteményében őriztetik, mely a Magyar Nemz. Múzeum levéltárában van letéteményként elhelyezve.

Egy másik jegyzék a leleszi konvent könyveinek számával ismertet meg bennünket. Ez az országos levéltárban (Urb. et conscr. f. 18. nr. 15.) őriztetik, következő tartalommal:

Biblia sancti Ambrosii.
 Liber sermonum diversorum dierum.
 Sermones discipuli de tempore.
 Liber cuiusdam fratris praemonstratensis ordinis super psalterium.
 Dua gradualia.
 Dua antiphonaria.
 Unum graduale mediocre.
 Liber Isodorii.
 Opera tractatus beati Anselmi.
 Unum parvum psalterium.
 Tredecim missalia, quorum nonnulla sunt lacerata.
 Sermones fratris Roberti.

Közli: *Kőszeghy Sándor*.

Adalék Köleséri Sámuel életéhez. Az Auraria Romano-Dacica híres főroja, Köleséri Sámuel, 1683-ban Leydenben *Disputatio de sacrificiis eorumque mystica significatione* czímmel egy értekezést adott ki, melyet Apafi Mihály fejedelemnek ajánlott. Köleséri atyja, idősb Köleséri Sámuel debreczeni pap, e munkát a következő levél kíséretében küldte meg a fejedelemnek:

Ajánlom ngdnak mint kglis uramnak tartozó köteleességemet; isten ngodat ez reánk felvirradott új esztendőben új ajándékival ékesítse, alázatosan kívánom. Kglis uram, lévén egy bujdosó fiam ifjú Köleséri Sámuel a belgiumi akademiákban, (pünkösdben lenne négyesztendeje bujdosásának), mostan küldött egy theologica disputatiót de sacrificiis, melyet alázatosan ngdnak dedicált, az ő ifjú állapothoz képest szép devotióval, melyből im küldöttem ngdnak, kérvén alázatosan, vegye kegyelmesen, és sok országos gondjai között méltóztassék megtekingetni és a jó indulatot szokott kegyelmessége szerént ilyen ifjúban kegyesen fontolni. Irja kglis uram levelében, hogy Galliában igen nagy persecutio vagyon, annyira, hogy a szegény reformátusok kényszerítettek Galliából Belgiumba és Angliába bujdosni. Több írással ngodat nem terhelem, hanem ajánlom az erős mindenható istennek oltalmában, magamat pedig és szegény bujdosó fiamat a ngod fejedelmi gratiájában. Datum Debrecini, die 15. Ianuarii, anno 1683.

Kglis uram, ngdnak

alázatos igaz híve

Köleséri Sámuel

a debreczeni ecl. lelképásztora mp.

Az ifjú Köleséri életéhez érdekes adalékot szolgáltat e levél, melynek eredetije a M. Tud. Akadémia könyvtárának kéziratgyűjteményében őriztetik.

Közli: *Szilágyi Sándor*.

Róma nyilvános könyvtárai az ó- és középkorban. *Lanciani Rudolfnak*, a híres olasz archaeologusnak *A régi Róma a legújabb ásatások világításában* cz. műve, melyet *Lubóczi Zsuzsánna* fordított magyarra, igen érdekes adatokat tartalmaz a klasszikus Róma könyvtáiról és arról a fejlődési kapocsról, mely azokat a középkori római könyvtárakkal összeköti. Az ókori Rómának nagy könyvpiacza volt az Argiletumon, a Forum Romanum és a Subura közt levő városrészben. Itt voltak a könyvkereskedőknek és a régi művek másolóinak gazdagon felszerelt boltjai, melyeket Martialis és Horatius oly gyakran említnek és írnak le. Minden egyes kiválóbb könyvkereskedő biztosította magának egy-egy híres író műveinek kiadását; így Horatius műveit a Sosius testvérek adták ki. Egy-egy kiadványból 1000 példányt szoktak közrebocsátani, melyek egyszerre jelentek meg itt és a többi nagy könyvpiaczon: Athenében, Alexandriában, Lugdunumban. Mindez a könyvtári viszonyok fejlettségéről tesz tanúságot. Az első nyilvános könyvtárt Asinius Pollio állította fel, a város alapításának 717. évében. Négy évvel később alapította Augustus az első állami könyvtárt: a Bibliotheca

Octaviae-t. A könyvtárszobák rendszeren kicsinyek voltak, mert a könyvtárakat tél közepén sem fűtötték; azt tartották ugyanis, hogy a meleg árt a kötéseknek s elősegíti a molyok fejlődését. Ezért kénytelenek még ma is fázni a tudósok a vatikáni könyvtárban a négy téli hónap alatt. E rendszabály azonban nem mentette meg a könyvtárakat a tűzvészek csapásaitól. Octavia könyvtára Kr. u. 80-ban elégett. Hasonló sors érte a következő századokban a többi nyilvános gyűjteményt: Tiberius palotájának s Jupiter Capitolinus templomának könyvtárait s a Palatinus híres Apollo-könyvtárát. Mielőtt azonban e szerencsétlenségek megtörténtek volna, számos keresztény könyvtár virágzott s ezek mentették meg a régi latin irodalmat a végenyészettől. A kereszténység három első századának könyvtárai Rómában voltak. Damasus pápa (366—384.) külön épületet emeltetett könyvtára számára s Agapetus pápa 535-ben magasabb iskolát alapított, melyet válogatott könyvtárral kötött össze. A VIII. században a lateráni palota lett a szent-szék irodalmi, történeti és vallásos tartalmú könyvtárainak s levéltárainak központja. A katasztrófa, mely e gyűjteményeket elpusztította s széjjel vágta a kapcsolatot, mely az ókori és újkori könyvtárakat összefűzte, valószínűleg III. Honorius pápa halála után (1227.) történt; a vatikáni könyvtár apró zárt szekrényeinek berendezése azonban maig fentartotta a rendszert, a mely szerint a régi Róma könyvei fel voltak állítva.

K. B.

Könyvkereskedők Lapja czímen július hó elején új heti folyóirat indult meg, mely a magyar könyvpiacz érdekeinek szolgálatát tűzte ki czéljául. Szerkesztik és kiadják *Boros Ignác* és *Wiesner Jakab*. Az eddig megjelent nyolcz szám az új vállalat életrealóságáról tanuskodik. Az egyes füzetek a kétféle: nyomdak szerint és betűrendben összeállított könyvészeti jegyzéken kívül aktuális bibliografiai kérdésekkel is foglalkoznak, így az 1. szám Jókai Mór összes munkáinak kiadását ismerteti, s az 5. szám Kossuth Lajos könyvtáráról hoz ügyes ismertetést, apróbb rovataiban pedig helyet talál a régi magyar könyvészetre vonatkozó kisebb közleményeknek is. Csak az a kár, hogy hasábjai nagy részét mindjárt keletkezésekor a hasonló czélt szolgáló *Corvina* című vállalattal megindult polemiaira volt kénytelen feláldozni. A magyar könyvpiacz, reméljük, elég nagy már arra, hogy két hasonló irányú szaklap megférjen rajta egymás mellett s mindkettő eredménytel munkálkodjék kitűzött czéljának megvalósítására.

Német tudós a magyar irodalom-történetről. *Dr. Ziehen Gyula* jeles fiatal német tudós a «Berichten des Freien Deutschen Hochstiftes» egyik utóbbi füzetében *Hundert Jahre ungarischer Literaturentwicklung* cím alatt érdekes tanulmányt tesz közzé a magyar irodalom utolsó száz évének történetéről. A szerző, ki több év előtt hosszabb időt töltött hazánkban, a Friedrich Vilmos-féle *Geschichte der Weltliteratur in Einzelndarstellungen X.* kötete gyanánt megjelent magyar irodalomtörténet ismertetéséből indul ki, melyet Schwicker Henrik írt; de a recensio nyomán, a tárgy alapos ismerete által feljogosítva, maga is sok önálló véleményt mond, s azonkívül az irodalomtörténet egész bibliografiai apparátusával megismerteti olvasóit.